

روش‌های تربیت اجتماعی در خانواده و شاخص‌های آن

دکتر ناصر ساجدی

غلامحیدر کوشا

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
تهران

۱۳۹۴

این پژوهش با حمایت مالی مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۲ در مرکز پژوهش‌های کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر به انجام رسیده است.

سروشنامه	: ندی ابوالفضل
عنوان و نام پدیدآور	: روش‌های تربیت اجتماعی در خانواده و شاخص‌های آن/ مؤلف ابوالفضل ساجدی و غلام‌حیدر کوشا.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسه آموزش و پژوهش امام خمینی (ره)، مرکز پژوهش‌های کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص.
فروست	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۶۳، جامعه‌شناسی: ۳۴.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۶-۴۱۱-۹۳۶-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۵۵ - ۲۶۶.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: اسلام و آموزش و پرورش -- جنبه‌های اجتماعی.
موضوع	: اخلاق اجتماعی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام.
موضوع	: مهارت‌های اجتماعی -- راهنمای آموزشی.
موضوع	: مهارت‌های اجتماعی در کودکان.
موضوع	: مهارت‌های اجتماعی در نوجوانان.
شناسه افزوده	: کوشا، غلام‌حیدر.
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
رده‌بندی کنگره	: BP۱۸/۲۳۰/س۱۶ر۹
رده‌بندی دیویی	: ۴۸۳۷/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۰۶۱۹۷

شماره ردیف ۱۱۶۳
شماره موضوعی جامعه‌شناسی-۳۴
۱۳۹۴-۱۴

روش‌های تربیت اجتماعی در خانواده و شاخص‌های آن

● تألیف: ابوالفضل ساجدی و غلامحیدر کوشا

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● چاپ: نگارش

● نوبت و تاریخ چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۴

● شمارگان: ۱۰۰۰

● قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۳۳۲۶

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

● آفتاب پنهان: ۰۹۱۹۲۵۱۱۰۳۶

فهرست مطالب

۱۵.....	سخن مرکز
۱۷.....	مقدمه

فصل نخست: مفاهیم و کلیات

۲۳.....	یک: مفاهیم
۲۳.....	تربیت
۲۴.....	تربیت اجتماعی
۲۷.....	روش تربیت اجتماعی
۲۷.....	روش تربیت اجتماعی در ساحت خانواده
۲۸.....	شاخص و نماگر
۳۰.....	دو: ویژگی‌های مراحل سنی و روش‌های مناسب
۳۰.....	ویژگی‌های انسان در مراحل سنی گوناگون
۳۱.....	ویژگی‌های دوره کودکی
۳۲.....	ویژگی‌های شناختی
۳۳.....	ویژگی‌های اجتماعی
۳۳.....	ویژگی‌های عاطفی
۳۴.....	ویژگی‌های اخلاقی
۳۵.....	ویژگی‌های نوجوانی
۳۶.....	ویژگی‌های شناختی
۳۶.....	ویژگی‌های عاطفی
۳۷.....	ویژگی‌های اجتماعی
۳۸.....	ویژگی‌های اخلاقی
۳۸.....	ویژگی‌های جوانی

۳۹. ویژگی‌های شناختی.....
۴۰. ویژگی‌ها عاطفی.....
۴۰. ویژگی‌های اجتماعی.....
۴۱. ویژگی‌های اخلاقی.....
۴۲. ویژگی‌های بزرگ‌سالی.....
۴۲. ویژگی‌های شناختی.....
۴۳. ویژگی‌های عاطفی.....
۴۳. ویژگی‌های اجتماعی.....
۴۴. درباب تناسب.....
۴۴. چارچوب انتخاب روش.....
۴۶. روش‌های مناسب مناسب‌گون و ن سنی.....
۴۷. ویژگی‌های کودکی و روش‌های تربیت اجتماعی.....
۴۸. ویژگی‌های نوجوانی و روش‌های تربیت اجتماعی.....
۴۹. ویژگی‌های جوانی و روش‌های تربیت اجتماعی.....
۵۱. ویژگی‌های بزرگ‌سالی و روش‌های تربیت اجتماعی.....
۵۲. سه: معیار دینی بودن روش‌های تربیت اجتماعی.....
۵۳. معطوف به اهداف دینی بودن.....
۵۳. مستند دینی (آیات و سنت پیامبران و امامان معصوم علیهم‌السلام).....
۵۴. منع دینی نداشتن.....

فصل دوم: روش‌های تربیت اجتماعی کودکان

۵۹. مقدمه.....
۵۹. روش زمینه‌سازی (تثبیت شخصیت اجتماعی کودک).....
۶۰. بعد ارزشی.....
۶۱. ۱. ارزش‌های اعتقادی/مذهبی.....
۶۱. ۱-۱. آشناسازی کودک با توحید.....
۶۲. ۱-۲. بیان بایدهای ارزشی شریعت‌محور.....
۶۳. ۱-۳. شکوفاسازی گرایش کودکان به ارزش‌های دینی.....
۶۴. ۱-۴. معرفی شخصیت‌های مذهبی.....
۶۵. ۲. ارزش‌های اجتماعی.....

۶۵	۱-۱. بارخوانی ارزش‌های اجتماعی از زبان کودکان
۶۷	۲-۱. شرکت دادن کودکان در برنامه‌های همیاری
۶۷	۳-۱. تلقین ارزش‌های مثبت و دورنگهداشتن از افکار منفی
۶۸	بعد مهارتی
۶۹	مهارت‌های بهداشتی
۷۰	۱. یادآوری چگونگی غذا خوردن
۷۰	۲. بیان نروم رعایت پاکیزگی
۷۱	۳. بیان ضرورت خلال و مسواک
۷۲	مهارت‌های ورزشی دفاعی
۷۲	۱. آموزش اسب سواری
۷۳	۲. تعلیم شش
۷۳	۳. آموزش تیراندازی
۷۴	مهارت‌های شفلی
۷۵	مهارت‌های تکنولوژیکی
۷۶	۱. معرفی تکنولوژی ارتباطی-آموزشی
۷۷	۲. آشناسازی با مدیریت تکنولوژی ارتباطی
۷۷	۳. آشناسازی با اخلاق تکنولوژی ارتباطی
۷۹	بعد معاشرتی
۷۹	۱. معاشرت درون خانوادگی
۸۰	۱-۱. بیان اهمیت حریم خصوصی
۸۰	۲-۱. بیان کارکرد ادب کودکی در بزرگسالی
۸۱	۳-۱. توجیه دستورات اخلاقی برای کودکان
۸۲	۴-۱. فراهم‌سازی وضعیتی غیر تهدیدآور
۸۴	۲. معاشرت برون خانوادگی
۸۴	۱-۱. بیان ضرورت احترام به بزرگ‌ترها
۸۶	۲-۱. آموزش سلام با سلام کردن به کودک
۸۶	۳-۱. اولویت بخشیدن به گوش دادن
۸۷	۴-۱. آموزش چگونگی ورود به دنیای تعامل شفاهی
۸۸	۵-۱. تأکید بر رعایت الزامات تعامل شفاهی

۸۹	دو) روش تقلید (خودالگوسازی)
۹۱	تعامل درست والدین با فرزندان
۹۲	همسویی گفتار و کردار
۹۴	برخورد یکسان با همه فرزندان
۹۵	پرهیز از خشونت
۹۶	عمل کردن به وعده‌ها
۹۷	تعامل درست والدین با یکدیگر
۹۷	معاشرت میکو
۹۸	گذشت و مدارا
۹۹	سه) روش بازی
۱۰۰	بازی‌های نمایشی
۱۰۰	وارد شدن در بازی‌های نمایشی کودکان
۱۰۲	سوق دادن بازی به سوی ارزش‌های فرهنگی
۱۰۴	بازی‌های دیجیتال و اسباب بازی
۱۰۴	خرید اسباب‌بازی‌های همسو با ارزش‌های فرهنگی
۱۰۵	نظارت بر بازی‌های ویدئو - کامپیوتری
۱۰۷	چهار) روش داستان‌گویی
۱۰۷	تعریف قصه
۱۰۸	قصه و هدایت افراد
۱۰۸	داستان‌های قرآنی و نکته‌های تربیتی
۱۰۹	ابعاد تربیتی داستان
۱۱۰	بعد گفتاری (قصه‌گویی)
۱۱۰	تعریف کردن داستان‌های عامیانه و اخلاقی
۱۱۰	بعد خوانشی (قصه‌خوانی)
۱۱۱	تشویق کودک به خواندن کتب داستانی ارزش‌محور
۱۱۱	بعد نمایشی (قصه‌بینی)
۱۱۱	تهیه نرم‌افزارهای داستانی سودمند
۱۱۲	جدول شاخص‌های کاربردی روش‌های تربیت اجتماعی کودک

فصل سوم: روش‌های تربیت اجتماعی نوجوان

۱۲۱	مقدمه
۱۲۱	اهمیت تربیت در دوره نوجوانی
۱۲۳	یک) روش الگودهی
۱۲۳	الگودهی با هم‌نشین‌سازی
۱۲۴	ارتباط با مساجد و مراکز دینی
۱۲۶	رفت‌وآمد خانوادگی
۱۲۶	رفت‌وآمد بیارمند
۱۲۹	رفت‌وآمد هنجارمند
۱۳۰	رفت‌وآمد فراگیر
۱۳۱	شرکت در مراسم مذهبی
۱۳۲	الگودهی با هم‌اندیشی
۱۳۳	۱. هم‌اندیشی در هنجارها
۱۳۳	۱-۱. نقد هنجارهای خلق‌الساعه (مد)
۱۳۴	۱-۱-۱. بیان ملاک‌های ارزشمندی انسان
۱۳۵	۱-۱-۲. بیان جایگاه اجتماعی نوجوان هنجارپذیر و هنجارگریز
۱۳۶	۲-۱. توجه به هنجارهای دینی
۱۳۶	۱-۱-۱. بازخوانی حلال و حرام
۱۳۷	۱-۱-۲. توجیه ضرورت کارکردی رعایت حلال و حرام در روان‌اجتماعی
۱۳۸	۲. هم‌اندیشی در معیارهای الگو
۱۳۹	۱-۱. تفاهم بر حسنه بودن الگوپذیری
۱۴۰	۲-۱. تفاهم بر ارزش‌محور بودن الگوپذیری
۱۴۱	۳-۱. تفاهم بر ثبات الگو
۱۴۲	۳. هم‌اندیشی در تعدیل انگیزش‌های الگوپذیری
۱۴۲	۱-۱. تأکید بر احساسی نبودن الگوپذیری
۱۴۳	۲-۱. تأکید بر هدفمند بودن الگوپذیری
۱۴۴	۱-۱-۱. برجسته‌سازی الگوپذیری در سبک زندگی
۱۴۵	۱-۱-۲. بیان ضرورت در نظر گرفتن تأمین مصالح اخروی و دنیوی در الگوپذیری
۱۴۶	دو) روش گفتگو

- ۱۴۷ گفت‌وگوهای همدلانه
- ۱۴۷ ایجاد محیط امن برای گفت‌وگو
- ۱۴۸ نظرخواهی
- ۱۴۹ پرسش‌خواهی
- ۱۵۰ گفت‌وگوهای مسئله‌محور
- ۱۵۰ طرح مسائل مبتلابه
- ۱۵۲ توسعه هدفمند گفت‌وگو
- ۱۵۳ برجسته‌سازی برآمد تربیتی گفت‌وگو
- ۱۵۴ (سه) روش مشارکت‌دوگانه
- ۱۵۴ مشارکت فکری
- ۱۵۴ دادن فرصت اظهار نظر به نوجوان
- ۱۵۶ مشورت کردن با نوجوان
- ۱۵۷ مشارکت فیزیکی
- ۱۵۷ مشارکت در فعالیت‌های سیاسی اجتماعی
- ۱۵۸ مشارکت در محافل و نشست‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی
- ۱۵۹ چهار) روش نظارت و مراقبت
- ۱۶۰ معنای نظارت و مراقبت
- ۱۶۱ الگوهای نظارت و مراقبت
- ۱۶۱ ۱. نظارت و مراقبت مستقیم
- ۱۶۲ ۱-۱. کنترل معاشرت و هم‌نشینی
- ۱۶۳ ۲-۱. نظارت بر چگونگی آرایش
- ۱۶۴ ۳-۱. نظارت بر چگونگی پوشش
- ۱۶۶ ۴-۱. نظارت بر روابط دوستی
- ۱۶۶ ۱-۱-۱. توجیه منطقی دوستی و دوست‌یابی
- ۱۶۷ ۲-۱-۱. بیان ضرورت کسب شناخت لازم از دوستان
- ۱۶۸ ۲. نظارت غیر مستقیم
- ۱۶۹ ۱-۱. تثبیت هنجارها و ارزش‌ها
- ۱۷۰ ۲-۱. تثبیت حجب و حیا
- ۱۷۱ ۱-۱-۱. دور نگاه‌داشتن کودک و نوجوان از پیام‌های جنسی

- ۱۷۲ ۱-۲. فعال‌سازی سازوکارهای اعتقادی و درونی مؤثر بر حیا
- ۱۷۳ ۱-۳. اشباع معرفتی
- ۱۷۵ جدول شاخص‌های کاربردی روش‌های تربیت اجتماعی نوجوان

فصل چهارم: روش‌های تربیت اجتماعی دوره جوانی

- ۱۸۱ مقدمه
- ۱۸۱ (یک) روش‌های درسی در آموزش اجتماعی
- ۱۸۲ درگیری در حیطه زندگی اجتماعی
- ۱۸۲ مواجهه ساختن با موقعیت‌های اجتماعی صوری
- ۱۸۳ مواجهه ساختن با مشکلات صائب زندگی اجتماعی
- ۱۸۴ درگیری‌سازی در حیطه روابط گروهی
- ۱۸۵ آشناسازی با شبکه‌های اجتماعی
- ۱۸۶ زمینه‌سازی شرکت در گروه‌های اجتماعی
- ۱۸۷ (دو) روش تعمیم
- ۱۸۹ ۱. حیطه‌ی بینش (شناخت خود، دیگران و موقعیت)
- ۱۸۹ ۱-۱. شناخت خود (تبیین جایگاه انسان در نظام هستی)
- ۱۹۰ ۱-۱-۱. تبیین خلیفه‌اللهی انسان
- ۱۹۱ ۱-۱-۲. تبیین جایگاه ابزاری جهان در تکامل انسان
- ۱۹۳ ۲-۱. شناخت دیگران
- ۱۹۴ ۱-۱-۱. شناخت دوستان
- ۱۹۴ ۲-۱-۱. شناخت دشمنان
- ۱۹۵ ۳-۱. شناخت موقعیت
- ۱۹۶ ۱-۱-۱. شناخت زمان و شرایط
- ۱۹۶ ۲-۱-۱. شناخت محیط اجتماعی
- ۱۹۷ ۲. حیطه‌ی داوری (ارزیابی خود و دیگران)
- ۱۹۷ ۱-۱. توجه دادن به ترک تصورات قالبی
- ۱۹۸ ۱-۱-۱. نفی تصورات قالبی جنسیتی
- ۱۹۸ ۱-۱-۱-۱. آگاه ساختن جوان از جایگاه ارزشی برابر زن و مرد
- ۱۹۹ ۱-۱-۱-۲. آگاه ساختن جوان از لزوم تکریم زنان
- ۲۰۰ ۲-۱-۱. نفی تصورات قالبی قومیتی- فرهنگی

۲۰۱	۱-۱-۳. نقی تصورات قالبی سنی
۲۰۳	۲-۱. تأکید بر تعامل اجتماعی بر پایه دیالکتیک موقعیتی
۲۰۴	۱-۱-۱. بیان اهمیت خود-دیگر معیارنگری
۲۰۶	۲-۱-۱. بیان اهمیت خویشاوندنگری
۲۰۷	سه) روش عبرت‌دهی
۲۰۸	یادآوری تاریخ اقوام پیشین
۲۱۰	یادآوری آداب و سنن نیکوی پیشینیان
۲۱۱	یادآوری جریان‌های سیاسی و اجتماعی گذشته
۲۱۳	جدول شاخص‌های تربیت اجتماعی جوان

فصل پنجم: روش‌های تربیت اجتماعی بزرگسال

۲۱۹	مقدمه
۲۱۹	یک) روش موعظه
۲۲۱	موعظه و آگاه ساختن از مسئولیت‌های سیاسی و اجتماعی
۲۲۱	موعظه و آگاه‌سازی از آثار و پیامدهای رفتار
۲۲۴	ابعاد آگاه‌سازی از پیامدهای رفتار
۲۲۴	یادآوری حتمیت اثر وضعی
۲۲۵	یادآوری فراگیری اثر وضعی
۲۲۵	دو) روش انذار
۲۲۶	انذار و تربیت
۲۲۶	خانواده و انذار
۲۲۷	محتوای انذار
۲۲۷	بیم دادن از بلاهای طبیعی
۲۲۸	بیم دادن از حسرت و ندامت حاصل از رفتار
۲۲۹	بیم دادن از مجازات قانونی
۲۲۹	بیم دادن از حساب و کتاب و کتاب
۲۳۰	گسترش اصلاح و تربیت با محوریت انذار خانواده
۲۳۲	سه) روش وصیت
۲۳۲	اهمیت روش وصیت
۲۳۴	روش وصیت در قرآن و سیره معصومان <small>علیهم‌السلام</small>

۲۳۵	سطوح تربیتی وصیت.....
۲۳۵	سطح فردی
۲۳۶	توصیه به پذیرش نظام معنایی توحیدی
۲۳۷	توصیه به میانه روی.....
۲۳۸	توصیه به دوری از مواضع تهمت.....
۲۳۸	سطح اجتماعی
۲۳۹	حیطه خانواده
۲۳۹	توجه به سبب و روابط خانوادگی.....
۲۳۹	یادآوری احترام بزرگسالان و حرمت خردسالان
۲۴۰	توصیه به صلۀ رحم
۲۴۰	حیطه مسائل سیاسی.....
۲۴۱	تقویت روحیه حق‌گرایی و ظلم‌ستیزی
۲۴۱	توصیه به عبرت‌گیری از سرنوشت دیگران
۲۴۲	توصیه به حفظ وحدت.....
۲۴۳	حیطه مسائل اجتماعی- فرهنگی
۲۴۴	توصیه به اصلاح معاشرت و هم‌نشینی.....
۲۴۴	توصیه به اهتمام بر امر به معروف و نهی از منکر
۲۴۶	جدول شاخص‌های کاربردی روش‌های تربیت اجتماعی بزرگسال
۲۴۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۲۵۵	فهرست منابع
۲۶۷	نمایه‌ها

سخن مرکوز

انقلاب اسلامی ایران بیشتر بر هویت اسلامی، با هدف احیای فرهنگ و تمدن اسلامی و ساختن جامعه‌ای پیشرفت‌گرا مبنی بر سعادتمندی و آخرت انسان باشد، به وقوع پیوست؛ جامعه‌ای که از آخرین دستاوردهای علم و فناوری برخوردار شده باشد و آنها را برای نیل به ارزش‌های متعالی اسلام به‌کار گیرد. سیدنا، چنین هدفی مستلزم داشتن الگویی جامع است. این الگو باید به روشی تدوین شود که از یک‌سایه‌ای استیابایی افراد جامعه به حیات طیبه را فراهم آورد، و از سوی دیگر، قابلیت آن را داشته باشد که جهان عرضه شود. بدیهی است که چنین الگویی با آنچه از سوی تمدن غربی عرضه شد، به‌دلیل نگرش‌های توسعه‌معرفت‌محور، تفاوت بنیادین خواهد داشت.

به دلیل عدم پذیرش چنین مدلی از توسعه‌یافتگی، مقام معظم رهبری (دام‌الله‌ظله‌الشریف، واژه پیشرفت را به جای توسعه برگزیدند و فرمودند: «ممکن است پیشرفت ما می‌گوئیم، با آنچه که امروز از مفهوم توسعه در دنیا فهمیده می‌شود، وجوه مشترکی داشته باشد - که حتماً دارد - اما در نظام واژگانی ما، کلمه پیشرفت معنای خاص خودش را داشته باشد که با توسعه در نظام واژگانی امروز غرب، نایستی اشتباه بشود. آن چه ما دنبالش هستیم، لزوماً توسعه‌ی غربی - با همان مختصات و با همان شاخص‌ها - نیست.» (مقام معظم رهبری در دیدار استادان و دانشجویان کردستان (۲۷/۰۲/۱۳۸۸)

مرکز پژوهش کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر در راستای تحقق مأموریت مقام معظم رهبری نسبت به تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تمرکز خود را بر تدوین اهداف،

مبانی، راهبردها و شاخص‌های این الگو قرار داد. تحقیق حاضر از مجموعه فعالیتهای پژوهشی است که به همت حجج اسلام آقایان دکتر ابوالفضل ساجدی و غلام‌حیدر کوشا انجام پذیرفته است. راهنمایی‌های استاد ارجمند جناب آقای دکتر پرویز داودی و اعضای شورای علمی مرکز آقایان: نعمت‌اله پناهی، سیدعبدالحمید ثابت، محمدجمال خلیلیان اشکذری، مهدی رجایی‌نیا، سیدمحمد کاظم رجایی و حسن یوسف‌زاده، در به ثمر رسیدن این اثر کارساز بوده است. از همه این عزیزان صمیمانه سپاسگزاریم. همچنین از معاونت پژوهش موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی و انتشارات این موسسه صمیمانه سپاسگزاریم و از خدای بزرگ برای آنها اجر و پاداش مسئلت می‌کنیم.

مرکز پژوهش کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر

مقدمه

هر جامعه‌ای پیشرفت، توسعه، کمال و سعادت خود را مدیون افرادی است که در آن زندگی می‌کنند و برای اداره و مدیریت جامعه از توانایی لازم برخوردارند. افراد جامعه ایدئال، مهارت‌های لازم را برای زندگی اجتماعی به‌خوبی فراگرفته‌اند و در سطوح اجتماعی توانایی فعالیت دارند. بنابراین در هر جامعه‌ای تربیت اسل‌ها اولویت دارد. در جوامع اسلامی که بایسته است افراد در مسیر اسلام حرکت کنند، تربیت نسل‌ها در مختلف جامعه اولویت دوچندان دارد. ضروری‌ترین راهبرد تربیتی در این جوامع، استخراج الگوهای صحیح از آموزه‌های اسلامی و به‌کارگیری آنها است. بنابر ضرورت پیش‌گفته، صاحب‌نظران و محققان اسلامی بر آن بوده‌اند که نظام تعلیم و تربیت را برپایه آموزه‌های اسلامی طرح کنند. حاصل این کوشش آنها، آثار گران‌بهایی در زمینه تعلیم و تربیت اسلامی است. در میان این آثار، بحث تربیت اجتماعی از فقر انکارناپذیری رنج می‌برد. در آثار مربوط به تعلیم و تربیت اسلامی به بحث تربیت اجتماعی کمتر توجه شده است و چنانچه سرفصلی به این موضوع اختصاص یافته باشد، بعضاً، از سطح توصیه‌ها و دستورالعمل‌های اخلاقی فراتر نرفته است. بنابر کمبود یادشده تحقیقی در این موضوع انجام شد که بخشی از آن در قالب اثر پیش رو خدمت محققان این عرصه، تقدیم می‌گردد.

اثر حاضر گامی در مسیر تربیت اجتماعی برداشته و به «روش‌های تربیت» در این ساحت پرداخته است. در نوشته پیش رو، روش‌های تربیت اجتماعی در چهار مرحله سنی؛ یعنی دوره کودکی، نوجوانی، جوانی و بزرگسالی مطرح و شاخص‌های تربیتی آن استخراج شده است.

اثر حاضر مشتمل بر پنج فصل است. در فصل نخست کتاب، مفاهیم بنیادی بررسی و روش‌های اسلامی تربیت در مراحل مختلف سنی توجیه شده است. در این فصل اشاره شده است که انتخاب روش‌های اسلامی تربیت اجتماعی در دوره‌های مختلف سنی باید با ویژگی‌های شناختی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی آن مرحله سازگار و با منابع و محتوای دینی همسو باشد. اضافه بر در نظر داشتن ویژگی‌های مراحل سنی و توجیه دینی در انتخاب روش‌ها، به ظرفیت خانواده نیز توجه شده است.

فصل دوم کتاب روش‌های تربیت اجتماعی کودک را بررسی نموده است. در فصل دوم «بازی»، «زینیه‌سازی»، «خودالگوسازی» و «داستان‌گویی» پیشنهاد و دستورالعمل‌های کاربردی هر یک از روش‌ها تشریح گردیده است. در بازی دوسطح بازی‌های نمایشی و دیجیتال (گیم)؛ در زمینه‌سازی ابداع ارزشی، معاشرتی و مهارتی، در خودالگوسازی دولاویه روابط والدین با یکدیگر و والدین با کودکان و در داستان‌گویی قصه گفتن، کتب داستان و فیلم‌ها و انیمیشن‌های داستانی بازخوانی شده است.

فصل سوم، به روش‌های تربیت اجتماعی نوجوان توجه نموده است. در این فصل بحث گردیده است که از میان روش‌های ممکن تربیت اجتماعی نوجوان «الگودهی»، «گفت‌وگو»، «مشارکت‌دهی» و «نظارت» کاربرد بیشتری دارد. گرایش نوجوان به مد نیازمند مدیریت الگوپذیری است و ضعف روابط خانواده و نوجوان و به تعبیری شکاف نسلی بیش از پیش گفتگوی سامانمند را می‌طلبد. برای تربیت نیروهای فعال اجتماع و سیاسی لازم است نوجوان در فعالیت‌های اجتماعی و مدنی مشارکت فعال داشته و نقش‌های القوه اجتماعی خود را تمرین کند. سلامت اخلاقی و اجتماعی نوجوان - که در زندگی شاد و مدرن آسیب‌پذیر به نظر می‌رسد - نظارت و مراقبت زیرکانه خانواده را ایجاب می‌کند.

در فصل چهارم «عبرت‌دهی»، «تعمیم» و «درگیرسازی» برای تربیت جوانان پیشنهاد گردیده است. فصل پنجم به تربیت اجتماعی بزرگسال اختصاص یافته است. روش‌هایی که در منابع اسلامی برای اصلاح و تربیت بزرگسال در نظر گرفته شده است، «موعظه»، «انذار» و «وصیت» است.

جای یاد آوری است که این تحقیق، زیر نظر مرکز الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت و در راستای سیاست بومی کردن علوم به انجام رسیده است. روشهای تربیت اجتماعی، زیرمجموعه

نظام تعلیم و تربیت اسلامی است و تدوین این نظام، یکی از گامهای لازم در مسیر تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.

نویسندگان از زحمات بی‌وقفه جناب دکتر سیدمحمد کاظم رجایی مدیر مرکز پژوهش‌های کاربردی اقتصادی اجتماعی قدر و راهنمایی‌های مفید جناب دکتر بناری کمال سپاسگزاری دارند.

ابوفضل ساجدی عضو هیئت علمی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته
غلامحیدر کوشا دانشجوی دکترای فلسفه علوم اجتماعی

www.ketab.ir